

Ireneusz Pękalski

"Perché un codice nella chiesa", T. 1, Bologna 1984 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 28/3-4, 285-288

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Perché un codice nella chiesa, t. I, w: Il Codice del Vaticano II,
Edizioni Dehoniane Bologna 1984, ss. 173.**

Znana oficyna wydawnicza z Bolonii *Edizioni Dehoniane*, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom przede wszystkim katolików świeckich, rozpoczęła publikację nowej serii złożonej z siedmiu tomików, która ma się ukazywać pod ogólnym tytułem *Kodeks Vaticanum II (Il Codice del Vaticano II)*. Zgodnie z zamierzeniem jej głównego redaktora Adolfo Longhitano — Wikariusza Sądowego Trybunału w Katanii — prezentowana tu publikacja ma służyć pomocą nie tylko osobom świeckim w poznaniu wymiaru prawnego tajemnicy Kościoła i w odczytaniu jego prawa w świetle Soboru Watykańskiego II.

Wstęp do pierwszego tomu napisał wspomniany wyżej Adolfo Longhitano (ss. 7—16). W jasnych sformułowaniach ukazuje on Zbiór Jana Pawła II jako jeden z najistotniejszych owoców posoborowej odnowy Kościoła. Właściwe zrozumienie norm prawnych zawartych w Kodeksie, wymaga uprzedniego przyswojenia sobie doktryny Vaticanum II, a zwłaszcza jego nowych ujęć Kościoła jako wspólnoty i sakramentu. Tak więc — właściwa interpretacja norm kodeksowych jako punkt wyjścia — zdaniem autora — winna brać soborową eklezjologię (por. s. 12).

Autorem pierwszej rozprawy zatytułowanej *Czym jest prawo Kościoła (Che cosa è il diritto della chiesa?)*, ss. 17—55) jest Francesco Coccopalmerio, wykładowca na Wydziale Teologicznym Północnych Włoch. Zasadniczym celem tejże rozprawy jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, czym jest prawo w Kościele, innymi słowy jaki jest locus theologicus prawa kościelnego w ramach nexus mysteriorum (por. s. 18). Swoje rozważania autor ujął w dwóch rozdziałach, poprzedzonych krótkim wprowadzeniem ukazującym ważność poszukiwań teologiczno-prawnych ujęć prawa kościelnego.

Pierwszy punkt rozprawy nosi następujący tytuł: *W poszukiwaniu koncepcji prawa kościelnego (Alla ricerca del concetto di giuridico ecclesiale)*, ss. 21—41). Punkt ten podzielony jest na pięć podpunktów, omawiających kolejno następujące zagadnienia: 1) Metodologiczna droga poszukiwań koncepcji prawa kościelnego (zdaniem Coccopalmerio droga ta posiada swój początek w samoświadomości Kościoła. W jej świetle prawo kościelne — *ius canonicum* — jawi się nie tylko jako pojęcie używane w odniesieniu do całości norm regulujących życie

Kościół, ale także jako pewna konkretna rzeczywistość); 2) Koncepcja prawa wywodząca się z doświadczeń i refleksji humanistyczno-filozoficznej; trudności tego rodzaju koncepcji i jej problematyczność w odniesieniu do Kościoła (powyższe trudności wynikają przede wszystkim z oryginalności struktury Kościoła i Objawienia Bożego jako źródła prawa); 3) Podstawowe i formalne ujęcie prawa (wieloznaczność terminu „prawo” postuluje ujęcie w miarę jednorodne, zawierające przynajmniej wspólne elementy różnych tendencji doktrynalnych. Z drugiej jednak strony prawo funkcjonuje w określonej społeczności, z czego wynika konieczność formalnego ujęcia prawa: w odniesieniu do Kościoła — ze względu na jego specyfikę — należy mówić o odpowiednio formalnym ujęciu); 4) Próba indywidualizacji podstawowego i formalnego ujęcia prawa (autor analizuje poszczególne elementy takiego ujęcia prawa. Są nimi następujące składniki: wspólnota obdarzona władzą, podmioty tworzące wspólnotę, wzajemne działanie podmiotów, dobro osobiste podmiotów, ustawa obwarowana sankcjami wydana przez wspólnotę. Aplikacja tychże elementów do konkretnych społeczności prowadzi do formalnego ujęcia prawa); 5) Zastosowanie do Kościoła i określenie granic powyższej koncepcji prawa kościelnego (aplikacja tejże koncepcji prawa do specyficznych elementów wspólnoty kościelnej prowadzi do sformułowania pojęcia prawa kanonicznego).

W drugim punkcie, zatytułowanym *Prawo kościelne a norma kanoniczna (Diritto ecclesiale e norma canonica, ss. 41—55)*, autor omawia najpierw problem norm prawnych wywodzących się z ustanowienia Bożego (*il giuridico ecclesiale come do-matico*) oraz norm pochodzących od kościelnego prawodawcy (*il giuridico ecclesiale come positivo*), a następnie szeroko przedstawia wzajemne relacje pomiędzy prawem kościelnym a normą kanoniczną i konsekwencje takiego rozróżnienia. Ponadto Coccopalmerio stara się zastosować powyższe rozróżnienie do relacji występujących między Kościołem a państwem.

Szczególnego rodzaju przygotowania teologiczno-prawnego wymaga lektura drugiej rozprawy zatytułowanej *Kodyfikacja kanoniczna w systemie źródeł pomiędzy jednością a różnorodnością (La codificazione canonica nel sistema della fonti tra continuità e discontinuità, ss. 57—125)*. Jej autorem jest Piero Antonio Bonnet, wykładowca na Wydziale Prawa Kanonicznego Gregorianum.

Właściwe zrozumienie fenomenu nowej kodyfikacji prawa kościelnego wymaga — zdaniem autora — uprzedniego zrozumienia głębokiego sensu jedności i różnorodności całego systemu prawa kanonicznego, posiadającego u swego źródła szczególną dialektykę zachodzącą między prawem Bożym i ludzkim (por. s. 58), o czym mowa w drugim punkcie rozprawy.

Analiza relacji zachodzących między kodyfikacją prawa kościelnego i różnorakimi normami prawnymi innych ludzkich wspólnot, któ-

re to normy wzięte razem tworzą prawo ludzkie, stanowi treść trzeciego punktu rozprawy Bonnet'a (*analiza Kodeksu w świetle pierwszorzędných lub współrzędnych źródeł, czy też w świetle źródeł drugorzędnych lub integrujących i pomocniczych*).

Kościół jest „wspólnotą wspólnot”, które posiadają własne prawo partykularne. Ogólne porównanie relacji zachodzących pomiędzy Kodeksem a prawem kościołów lokalnych stanowi przedmiot refleksji zawartych w czwartym punkcie omawianej tu rozprawy. Szczegółowa analiza zagadnienia prowadzi autora do wniosku, że nowy Kodeks daje szerokie możliwości dla wyrażania podstawowej jedności systemu prawa kościelnego poprzez różne formy zgodne z własną tradycją i charakterem poszczególnych narodów, które ostatecznie tworzą jeden lud Boży (por. s. 105).

Przedmiotem sumarycznych rozważań piątego punktu pracy Bonnet'a jest historia kolejnych kodyfikacji prawa kościelnego (*Il Codice nell'evoluzione diacronica delle fonti canoniche*). Analiza tego problemu prowadzi autora do konkluzji, że zarówno Kodeks z 1917 r., jak i niedawno promulgowany, oznacza zerwanie z tradycyjną legislacją kanoniczną dokonane pod wpływem kodyfikacji cywilnych, w których głównym celem było stworzenie jakby matematyki nienagannego systemu prawa, pewnej rozumnej całości wszystkich norm prawnych zredukowanych do najbardziej absolutnej formuły (por. s. 113).

Szesty punkt rozprawy Bonnet'a przedstawia specyfikę kodeksowego sposobu myślenia, która szczególnie wyraźnie objawia się w systematyce, prostocie i przejrzystości nowego Kodeksu.

Trudną lekturę rozprawy Bonnet'a kończy krótka nota bibliograficzna.

Ostatnią — trzecią część prezentowanej tu publikacji stanowi zarys historii nowego Kodeksu opracowany przez Nicola Pavoni, jednego z urzędników Papieskiej Komisji dla spraw Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego (*L'iter del nuovo Codice*, ss. 127—170).

W dwudziestu kolejnych punktach autor przedstawia w sposób przystępny poszczególne fazy prac kodyfikacyjnych, poczynsz od pamiętnej alokucji Jana XXIII wygłoszonej dnia 25 stycznia 1959 r. w Bazylice św. Pawła za Murami, aż po promulgację i oficjalną prezentację nowego Kodeksu. Całość kończą noty biograficzne kolejnych przewodniczących i sekretarzy Papieskiej Komisji dla spraw Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego. Oczywiście przedstawiana tu zwieżła geneza Zbioru Jana Pawła II nie rości sobie pretensji do wyczerpującego omówienia prac wyżej wspomnianej Komisji, o co z pewnością pokuszają się w przyszłości historycy Kościoła i prawa kanonicznego, zwłaszcza wówczas, gdy, po udostępnieniu do badań naukowych archiwum Papieskiej Komisji dla spraw Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego, będzie można zapoznać się z poszczególnymi fazami formułowania się nowego Kodeksu, co jest już dziś w pewnej

mierze możliwe dzięki *Communicationes*. Jednakże tego rodzaju badania są przydatne raczej specjalistom, niż laikom, z myślą o których Edizioni Dehoniane wydały prezentowany tu pierwszy tom serii *Il Codice del Vaticano II*.

Ks. Ireneusz Pękalski

J. B. Beyer SI, *Dal Concilio al Codice, II*, w: *Il Codice del Vaticano II, Edizioni Dehoniane Bologna 1984*, ss. 139.

W ramach serii wydawniczej *Il Codice del Vaticano II*, publikowanej staraniem bolońskiej oficyny *Edizioni Dehoniane*, jako drugi tomik tejże serii ukazało się włoskie tłumaczenie studium o. J. B. Beyera, aktualnego dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego Gregorianum, noszące następujący tytuł: *Od Soboru do Kodeksu (Dal Concilio al Codice)*.

Główny zamiar autora prezentowanego tu studium jednoznacznie wynika już z tytułu. Jednakże dla uniknięcia wszelkich wątpliwości dodano następujący podtytuł: *Nowy Kodeks a postulaty Soboru Watykańskiego II (Il nuovo Codice e le istanze del Concilio Vaticano II)*.

Jak słusznie zauważa autor wprowadzenia Adolfo Longhitano, główny redaktor całej serii wydawniczej, relacja pomiędzy nowym Kodeksem a nauką Soboru Watykańskiego II w sposób wyraźny określa zarówno konstytucja apostolska *Sacrae Disciplinae Leges*, promulgująca Zbiór Jana Pawła II, jak i przemówienie papieża wygłoszone w dniu 3 lutego 1983 r., stanowiące jakby oficjalną prezentację tegoż Zbioru (por. s. 5). Jednakże do kanonistów należało i w dalszym ciągu należy zadanie ukazywania w sposób pogłębiony wszelkich problemów, jakie winna była podjąć i wyjaśnić Papieska Komisja dla spraw Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego. Nie mogła ona nie brać pod uwagę bogatej spuścizny teologicznej Vaticanum II. Niektóre problemy, jak np. kolegialność biskupów w relacji do prymatu Biskupa rzymskiego, czy natura i geneza władzy w Kościele, dary i charyzmaty itp., zostały dopiero co podjęte przez teologów i kanonistów i wciąż czekają na dalszą pogłębioną refleksję. Dlatego też o. Beyer w swoim studium teologiczno-prawnym nie zamierzał wypowiedzieć ostatniego słowa w tych jakże ważnych i trudnych problemach, które w dalszym ciągu inspirują dyskusje oraz prace wielu teologów i kanonistów, takich jak np. E. Corecco, Y. Congar, J. Ratzinger, A. Acerbi, K. Mörsdorf i wielu innych.

Studium o. Beyera rozpoczyna krótki rozdział, który nosi prawie ten sam tytuł co i całe dzieło: *Od soboru do nowego Kodeksu (Dal concilio al nuovo Codice*, ss. 11—14). Autor, podkreślając ścisły —